

La representació simbòlica de la capitalitat en l'era de la postmodernitat política

Toni Comín i Oliveras

Professor de Filosofia Social d'ESADE i exdiputat al Parlament de Catalunya (2004-2010)

Introducció

La crisi de l'estat és un fet indiscutible del nostre moment històric. L'estat no desapareix, però el nou context tecnològic, econòmic, social i cultural està modificant de manera profunda la seva naturalesa, les seves funcions i les seves capacitats. Avui l'estat ja no mana de la manera com havia manat durant la modernitat: el final del segle xx i el principi del segle XXI aboquen l'estat a un exercici «postmodern» del poder polític. I en el cas dels estats embarcats en la construcció d'un subjecte polític supranacional com és la Unió Europea (UE), aquest canvi de paradigma sembla encara més evident.

Si Catalunya esdevé independent, assolirà la categoria política d'estat justament en aquest moment de crisi, això és, de transformació de l'estat modern a l'estat postmodern. Com hem de veure aquesta circumstància: més aviat com una oportunitat o com un inconvenient? No suposa més aviat un avantatge que Catalunya esdevingui un estat postmodern sense haver estat mai, per si sola, un estat modern i, per tant, sense que hagi pogut incorporar els vicis i els tics propis d'aquesta forma política? No li serà més fàcil, a un eventual Estat català, fer la transició cap al nou paradigma?

En qualsevol cas, sigui quina sigui la resposta d'aquests interrogants, si Catalunya esdevé un estat, Barcelona serà la capital d'un estat d'aquesta mena: d'una forma política en crisi, en transició. Una capital és, entre d'altres coses, l'aparador de l'estat que representa: de la seva identitat, de la seva història i del seu projecte de futur. Barcelona ha de trobar la manera de representar el nou Estat català i els seus valors. Una representació simbòlica que, en el cas d'una capital, no hauria de deixar d'expressar-se físicament: per mitjà d'una arquitectura i un urbanisme que ens permetin identificar-la com a capital. I que expressi no només un nou estat, sinó una nova forma de ser estat —la que hauria de correspondre a qualsevol estat a l'Europa del segle XXI.

L'estat ja no és el que era

Què vol dir ser capital d'un estat a partir de la segona dècada del segle XXI? La resposta a aquesta qüestió no és gens evident, no tant perquè el concepte problemàtic sigui el de «capital», que també ho és, sinó pel d'«estat». En què consisteix ser un «estat» en el context històric, geopolític, econòmic i cultural en què avui se situa Catalunya? Quin tipus d'estat volem que sigui Catalunya, és a dir, de quina mena d'estat volem que sigui capital Barcelona?

Si Catalunya accedeix a la condició d'estat, ho farà en un moment en què aquesta «forma» política es troba en un profund procés de mutació. En l'esfera política, també estem transitant de la modernitat a la postmodernitat. La crisi de l'estat nació —aquest «animal artificial» que Hobbes teoritzava per primera vegada amb profunditat— ha estat en les darreres dècades un dels temes de debat més recurrents de la filosofia i de les ciències socials, des de la ciència política fins a la sociologia, passant per l'economia i el dret, sobretot al món occidental, tot i que no exclusivament.

L'estat ha aspirat, en la modernitat, a exercir el monopoli no només de la violència legítima, és a dir, de la seguretat interior i exterior, sinó també de l'administració pública, la moneda i la política econòmica (fiscal, monetària, industrial i laboral) i de la garantia dels drets en general, inclosos els drets socials. Tot això, no cal ni dir-ho, avui ha canviat radicalment. I en el cas dels estats europeus encara més. A Europa assistim a un procés de doble cessió de poder, cap amunt i cap avall, per part del que havia estat el nucli de la sobirania dels estats moderns tradicionals.

D'una banda, els vells estats nació europeus van cedint cada vegada més competències a les institucions centrals de la UE (Parlament, Consell, Comissió), per bé que sovint ho facin a contrarcor. La crisi econòmica del 2008 ha estat un nou episodi d'aquest procés pel qual, tot i que arrossegant els peus, la UE va transitant lentament d'un model cada vegada menys confederal cap a un model cada vegada més federal. D'altra banda, i en sentit invers, no són pocs els estats que traspassen competències des dels seus «governos centrals» cap a les seves instàncies de govern subcentrals. En el cas dels estats més extensos i poblats, el receptor d'aquesta descentralització político-administrativa tendeix a ser el nivell regional, i, en el cas dels estats petits, el nivell municipal.

De fet, aquesta doble cessió de poder en l'esfera juridicoadministrativa —és a dir, aquesta redefinició de l'estat com a «federació supraestatal», d'una banda, i com a govern «subestatal», de l'altra— és la resposta inevitable a una doble pressió que, des de fora de l'esfera política, pateixen les institucions de la democràcia representativa des de ja fa algunes dècades. L'esfera econòmica pressiona per dalt els governos i l'esfera social ho fa per baix. En efecte, els vells estats nació, que a l'Europa de postguerra havien aconseguit consolidar la seva legitimitat gràcies a la

seva conversió en estats del benestar raonablement equitatius i prou eficients, pateixen en aquests moments dos embats: els dels mercats en procés de globalització accelerada (sobretot els mercats financers) i el d'una societat civil pluriforme que disputa als actors polítics establerts (els partits tradicionals) el monopoli de la mediació entre ciutadans i institucions i, per tant, de la presa de decisions públiques.

Així, l'avenç de la UE cap a una unió política més plena —la seva conversió en unió federal o en federació supraestatal— apareix com una necessitat inevitable si volem que la democràcia pugui afrontar amb una mínima probabilitat d'èxit la globalització econòmica en general i els mercats financers globals en particular. (La prova més evident d'aquesta necessitat és que, davant la crisi econòmica del 2008, els EUA han tingut una capacitat de reacció molt superior a la dels països de la UE.) De manera similar, l'aplicació estricta del principi de subsidiarietat a l'organització vertical dels estats, amb l'objectiu d'acostar al màxim el poder político-administratiu al ciutadà, sembla imprescindible si es volen obrir les institucions democràtiques a la participació, que és, en primer lloc, la participació de la ciutadania organitzada. En una frase: no hi pot haver trànsit de la democràcia representativa a la democràcia participativa, no hi pot haver canvi de paradigma —com fou el pas de la democràcia censatària a la democràcia de sufragi universal— sense una profunda descentralització de les institucions de govern.

Sobren les cites dels intel·lectuals i científics socials que ens podrien ajudar a corroborar aquest breu resum de les característiques bàsiques de la crisi de l'estat o, dit d'una altra manera, de l'evolució des de la seva *forma moderna* fins a la seva nova *configuració postmoderna*. En reproduïrem dues, d'autors tots dos catalans, però de reconeguda projecció internacional. Escriu Manuel Castells ja el 1997:

«Aunque las formas del Estado nación persisten, su contenido y su práctica se han transformado ya profundamente. Al menos en el ámbito de la Unión Europea (y yo argumentaría que también en el resto del mundo), hemos pasado a vivir en una nueva forma política: el Estado red. Es un Estado hecho de Estados nación, de naciones sin Estado, de Gobiernos autónomos, de ayuntamientos, de instituciones europeas de todo orden —desde la Comisión Europea y sus comisarios al Parlamento Europeo o el Tribunal Europeo, la Auditoría Europea, los Consejos de Gobierno y las comisiones especializadas de la Unión Europea— y de instituciones multilaterales como la OTAN y las Naciones Unidas. Todas esas instituciones están además cada vez más articuladas en redes de organizaciones no gubernamentales u organismos intermedios como son la Asociación de Regiones Europeas o el Comité de Regiones y Municipios de Europa. La política real, es decir, la intervención desde la Administración pública sobre los procesos económicos, sociales y culturales que forman la trama de nuestras vidas, se desarrolla en esa red de Estados y trozos de Estado cuya capacidad de relación se instrumenta cada vez más en base a tecnologías de información. Por tanto, no estamos ante el fin del Estado, ni siquiera del Estado nación, sino ante el surgimiento de una forma superior y más flexible de Estado que engloba a las anteriores, agiliza a sus componentes y los hace operativos en el nuevo mundo a condición de que renuncien al ordeno y mando. Aquellos Gobiernos, o partidos, que no entiendan la nueva forma de hacer política y que se aferren a reflejos estatistas trasnochados serán simplemente superados por el poder de los flujos y borrados del mapa político por los ciudadanos tan pronto su ineficacia política y su

parasitismo social sea puesto de manifiesto por la experiencia cotidiana. O sea, regularán himnos nacionales para que sean obligatorios y luego añadirán “excepto cuando proceda”. No estamos en el fin del Estado superado por la economía, sino en el principio de un Estado anclado en la sociedad. Y como la sociedad informacional es variopinta, el Estado red es multiforme. En lugar de mandar, habrá que navegar.»

I explica Xavier Rubert de Ventós:

«Com la llengua o la religió, l'Estat és un dels “sistemes simbòlics” dins dels quals hem nascut i que vam experimentar d'antuvi com un medi o paisatge natural. Aquest “parc estatal” d'objectes i institucions és certament producte de la *praxis* dels nostres avantpassats, però actualment constitueix l'horitzó i la *hexis* de la nostra experiència. Un parc que mai no arriba a ser pur objecte d'observació perquè constitueix l'horitzó de la nostra consciència possible, l'esquema o marc mental des del qual mirem i judiquem. [...] L'estat forma part d'aquest horitzó o *estat de coses* en què vivim. Constitueix el nostre paisatge institucional d'igual manera com els rius i les muntanyes componen el natural, o els blocs de cases, el paisatge urbà. Com natural és avui anar en cotxe, parlar per telèfon o viure en un 3r 1a, és natural viure avui *en (un) Estat* —just com en altres llocs o en altre temps ho fou viure en un clan, una tribu, un comtat, un campament o un feu.

Aquest aiguabarreig de banderes i oficines, d'edificis neoclàssics i de partits, d'eleccions i corrupcions, de pòlisses i de paper timbrat, tot això forma el món en el qual físicament i mentalment hem nascut i viscut... fins ara. Però heus ací que és ara, ara justament que l'Estat nació ja havia arribat a fer-se la forma del poder normal, que a les forces dominants els agafa la dèria de *globalitzar-se* o *localitzar-se* tot dispersant el contingut tant de la sobirania estatal com de la identitat ciutadana. I l'Estat, com el rei del conte, comencem a veure'l nu. Nu i alhora feixuc com un vell temple ja només suportat per la superstició dels seus feligresos i el pes de la pròpia carcassa. L'Estat s'erigeix així com un monument d'arqueologia política en una època en què les identitats es fan *complexes*, els poders *dispersos*, les sobiranies *difoses* [...].

[...] Els estats democràtics que vulguin sobreviure al declivi de l'Estat nació hauran de deixar anar molt llast per fer-se menys rígids i enravenats: desenvolupar una nova capacitat d'adaptació a les situacions particulars amb les quals topen en el seu si o en el seu llindar. [...] Ara: igual com els exemples de flexibilitat política són en general *anteriors* a l'Estat modern, és possible que els nous exemples vagin apareixent *després* d'ell —a mesura que la ideologia de l'Estat nació va quedant arraconada.»

I en uns termes similars als que proposava el sociòleg quasi a tall de pronòstic, per al filòsof, Europa també apareix com l'exemple més expressiu de com seran les institucions polítiques postmodernes o, dit d'una altra manera, la Unió Europea és la clau que ens permet entendre quina hauria de ser la sortida *natural* a aquesta crisi de l'estat nació:

«Quedem doncs que Europa és “un procés sense disseny final preestabert”, que es va definint a mesura que es va fent [...] Calia, més aviat, una estructura plàstica i oberta, capaç d'anar introduint noves formes i nivells de participació, de vot ponderat, de velo-

citat i geometria variable, etc. Ara bé, si aquest marc europeu ha de ser tou, flexible i mutant, no menys han de fer-se'n les entitats polítiques que hi vagin accedint. [...] Si Europa és un OPNI (Objecte Polític No Identificat) és inevitable que els seus membres (Estats inclosos) vagin essent-ho cada dia una mica més. Que vagin “desconstruint-se”, com dèiem, a fi de poder mesclar-se i no només juxtaposar-se.»

La Catalunya independent: un laboratori (excepcional) per a la redefinició de la naturalesa de l'estat

L'estat entès com un node més d'un «estat xarxa» molt més ampli i multinivell (Castells), els estats en procés de desconstrucció per tal d'esdevenir entitats polítiques toves, flexibles i mutants (Rubert de Ventós)... Sigui quina sigui la metàfora emprada, la conclusió és prou clara: allò que fins ara anomenàvem estat nació s'haurà d'acostumar a formar part d'organitzacions polítiques més extenses que permetin globalitzar (regionalitzar) la democràcia; haurà d'obrir les portes a la societat civil com a actor i protagonista de les decisions, i no només com a destinatària o beneficiària de les seves polítiques; haurà d'aprendre a navegar enmig dels fluxos comercials, financers, tecnològics i migratoris que defineixen la globalització econòmica; i haurà de reconstruir-se des de la base com a poder màximament proper, que permeti als ciutadans percebre's a si mateixos com a veritables dipositaris de la sobirania.

S'ha repetit moltes vegades: la sobirania de l'estat ha deixat de ser única i monolítica per a convertir-se en una «sobirania compartida». Sí, però compartida en quatre direccions simultàniament, per dir-ho en poques paraules: cap a les institucions europees, cap al poder local, cap als mercats globals i cap a la societat civil. Totes aquestes forces es disputen, avui, aquell poder que l'estat nació europeu havia aconseguit exercir en un règim pràcticament de monopoli durant alguns segles.

Té sentit que Catalunya esdevingui estat —seria legítim preguntar-se— justament ara que l'estat deixa de ser el que era i es troba en ple procés de redefinició, just ara que canvia de naturalesa? És la mateixa qüestió que es formula Rubert de Ventós quan escriu: «¿De què serveix aleshores —em direu— pujar a aquest tren més aviat anacrònic i rovellat?» Una pregunta a la qual, de fet, respon unes quantes línies abans, quan afirma: «No és cap bestiesa, per a una nació o un poble políticament pobre (PPP), reclamar un estat propi amb sobirania nova de trinca. No és cap ximpleria, vistes com són les coses, tot i que ni l'Estat nació ni la sobirania són tampoc el que eren.»

Té tot el sentit que Catalunya esdevingui estat i que ho faci justament ara. És més: potser ara té més sentit que en cap altre moment. Perquè no es tracta pas de convertir-se en estat *malgrat* que l'estat modern estigui en crisi; es tracta de convertir-se en estat precisament *perquè* l'estat modern està en crisi. L'estat és aquest artefacte que se suposa que ja no serveix, però que tothom que en té en segueix volent. I a Catalunya aquest estat que ja no mana com ho feia abans (l'estat postmodern) li hauria d'interessar molt més que no pas l'estat «de tota la vida» (l'estat modern). Perquè, de fet, pot ser molt més interessant assumir unes capacitats en el moment en què aquestes capacitats s'han de redefinir, que no pas assumir-les quan són més clares i delimitades. Així, el que es disposa a fer Catalunya no hauria de ser vist com el fet d'incorporar-se a un tren que ja no val, que ja no té raó de ser (i ser l'últim a pujar-hi), sinó com aprofitar que som els últims

a pujar a aquest tren —i, per tant, que estem menys viciats pels seus viatges anteriors— per a reinventar-lo, proposar-hi nous destins, noves maneres de fer els trajectes i de relacionar-se amb els passatgers.

Catalunya, per les seves circumstàncies històriques, socials i fins i tot, m'atreuria a dir, per les seves característiques psicològiques, té molts de «trumfos» per saber aprofitar de manera creativa aquesta etapa de redefinició de les funcions i la naturalesa de l'estat. Catalunya, al nostre entendre, és un laboratori bastant ideal per a «repensar l'estat» en clau postmoderna: perquè la seva relació amb l'estat modern ha estat molt particular. De fet, és un cas (força) únic a Europa de relació parcialment fallida, durant la modernitat, amb la forma política «estat». Catalunya no va fer el «seu» estat, un Estat català, i, al mateix temps, com a mínim des de 1714, mai no ha acabat de sentir com a «seu» l'estat que li corresponia, és a dir, l'Estat espanyol. Catalunya, d'algun manera, ha tingut i no ha tingut estat durant la modernitat. En tenia un que no ha acabat mai de veure ben bé com el «seu» estat. Ha viscut en un estat, l'espanyol, amb el qual, excepte alguns períodes d'esperança —la Primera i la Segona República, les dues primeres dècades de la democràcia—, ha tingut una relació de baixa identificació o, dit d'una altra manera, de feble vinculació emocional.

No és gaire habitual que una societat tingui una relació d'aquesta mena amb la forma política «estat» a l'Europa moderna: una relació d'una certa distància amb l'aparell burocràtic i administratiu que caracteritza les institucions públiques modernes. A Catalunya ha estat la societat civil que, en moments clau de la seva història, ha liderat el ressorgiment col·lectiu. I és encara menys habitual que això passi en una societat amb una capital de la potència de Barcelona, que per si sola dotava Catalunya de moltes de les condicions necessàries per a bastir un estat propi. És a dir, Catalunya, al llarg de la modernitat, no ha tingut «estat» propi i ha viscut amb un cert grau d'alienació respecte de l'estat espanyol. En canvi, la capital de Catalunya reuneix moltes de les condicions (econòmiques, demogràfiques, culturals, etc.) que reuneixen la majoria de capitals d'estat europees. Barcelona, en aquest sentit, és de les poques ciutats europees que, sense ser-ne una, és comparable en molts de sentits a la majoria de capitals d'estat europees.

En síntesi, Catalunya té una «biografia» que li permet apropar-se a aquesta realitat que és l'estat modern amb prou llibertat perquè no la condicioni excessivament a l'hora de redefinir-lo. Pot modelar aquesta matèria primera que és l'estat d'una manera ben particular: d'una banda, coneix aquesta matèria primera —atès que ha «experimentat» un estat que és l'espanyol— i no li és del tot aliena; de l'altra, vist que mai s'ha acabat de produir una identificació unívoca, ni estreta, ni normalitzada entre la societat catalana i aquest estat, Catalunya es pot aproximar a aquesta matèria primera poc o gens coartada pels vells paradigmes i clixés que fins ara li han donat forma.

Com diu Manuel Castells, citat per Rubert de Ventós: «Els catalans han recorregut un cicle complet des dels seus orígens de poble d'identitat cultural, comerç sense fronteres i institucions de govern flexibles, trets tots ells que semblen caracteritzar l'era de la informació.» És en aquesta perspectiva que Catalunya hauria de ser capaç de construir un estat que basi els fonaments de la seva legitimitat (que és una condició indispensable del poder polític) en els principis següents:

- la capacitat per promoure el benestar i garantir els drets socials,
- la capacitat per activar les palanques de la prosperitat productiva,
- l'eficiència en la prestació dels serveis públics,
- la transparència i la integritat en l'administració dels recursos públics,

- la participació dels ciutadans en totes les esferes de l'estat,
- la pluralitat identitària.¹

Barcelona: capital d'un estat postmodern

Ara ja podem respondre en millors condicions la pregunta inicial. De quin tipus d'estat serà capital Barcelona, en cas que Catalunya esdevingui un estat independent? D'un estat que ja no podrà ser com els estats d'abans. D'un estat que ja no serà un estat modern —perquè els estats moderns han passat a millor vida—, sinó que serà un estat postmodern. Com ho seran tots els altres estats del seu entorn i, en general, de la major part del planeta. I creiem que està especialment dotada per *representar* aquest paper: el paper de capital d'un estat postmodern. Barcelona —seguint amb l'argument del punt anterior— és una certa excepció en el mapa de ciutats de l'Europa moderna. No ha estat la capital d'un estat modern, per bé que sumava totes les condicions per ser-ho. No ho ha estat perquè Catalunya, al llarg de la modernitat, no ha tingut el seu estat. I tampoc ha estat la cocapital de l'estat modern al qual pertanyia, és a dir, Espanya no l'ha acceptada mai com a cocapital en igualtat de condicions amb Madrid. Barcelona sap què és un estat modern, però no ha quedat gaire marcada per aquesta forma política. I, per aquesta raó, està especialment ben posicionada per exercir el rol que a moltes capitals se'ls demanarà d'ara endavant —o més ben dit, que ja se'ls està demanant— en el marc del nou context polític europeu i global.

De la mateixa manera que l'estat postmodern no parteix de zero, sinó que es construeix sobre la crisi de l'estat modern, les capitals que l'hagin de representar tampoc no es podrien construir fàcilment des de la ignorància completa sobre el que ha estat la modernitat i la seva estructuració política. No ens trobem en un procés en què les societats puguin fer taula rasa de les institucions polítiques que les han regulades durant els darrers segles, sinó en un procés de *reinvenió*, de *redefinició*, de *recreació*. Construïm a partir del passat, d'un passat que va deixant de ser. Però, com ens ensenya aquesta gran mestra que és la història, el que és vell, per molt mort que sigui, no acaba de morir fins que el que és nou no està en condicions de substituir-lo.

Per això, defensem que hi ha dues experiències que dificulten a qualsevol gran ciutat, a qualsevol capital, la funció com a capital d'un estat postmodern amb un grau alt d'encert, de la manera més excel·lent possible. La primera dificultat és l'experiència de no tenir cap vincle amb la modernitat política. Les ciutats que no hagin participat de la història de l'estat modern tindran dificultats per a reinterpretar-lo, per manca de coneixement i de tradició. L'altre obstacle

1. La llengua catalana en té prou amb ser cooficial per a garantir la seva salut. El futur Estat català no necessita establir un règim de monolingüisme oficial per assegurar la supervivència del català, perquè es tracta d'una llengua prou forta i prou viva per poder conviure amb el castellà (com a llengua cooficial del nou estat) sense riscos de veure's minoritzada. Ans al contrari, la convivència tant social com oficial de les dues llengües hauria de ser vista com una oportunitat per a l'enfortiment i l'enriquiment mutu. De fet, el català només necessita un estat que la reconegui com a cooficial (plenament cooficial) per a garantir els mínims que requereix per a estabilitzar-ne l'ús. Ens referim, amb aquesta darrera apreciació, al fet que, si Espanya l'hagués reconeguda com una llengua veritablement cooficial, el català no necessitaria un estat propi per a assegurar el seu futur. En canvi, en un Estat català en tindria prou amb ser cooficial (i no l'única llengua oficial) per a assegurar-ne el futur. En aquest sentit, podem afirmar que, des del punt de vista lingüístic i cultural, es promet molt més plural (des del punt de vista dels reconeixements oficials) un futur Estat català independent que no pas l'actual Estat espanyol de les autonomies.

és l'experiència de la capitalitat plena de l'estat modern. Les grans capitals europees —capitals no només d'estats moderns, sinó que han intentat ser metròpolis, és a dir, el centre d'un imperi colonial— tenen un ADN ben marcat per les formes polítiques de la modernitat. Tan ben marcat que els serà difícil distanciar-se'n. Pensem en París, Londres, Roma, Brussel·les, Madrid o Viena. Cadascuna amb la seva història, però totes elles dipositàries de l'aparell burocràtic i administratiu que caracteritza ineluctablement l'estat modern. Un aparell que, en paraules de Weber, és la millor representació possible del «desencantament del món» que defineix la modernitat.

Massa distància no és bona, si es vol recrear una experiència —en aquest cas, recrear l'experiència de ser capital d'un estat modern, per tal de passar a ser capital d'un estat postmodern. Però massa poca, tampoc. Com es pot redefinir un paper, un rol, quan la vinculació amb aquest rol és tan congènita que no hi ha possibilitat de separar-se'n? Com s'ho farà París per fer de capital d'un estat que ja no mana —o que no mana com ho feia abans—, si París, el París modern, va ser inventat per fer de capital d'un estat que ho manava tot? Com podrà París, o Madrid, superar els tics que inevitablement es van incrustant quan fa dos o tres segles que s'exerceix un determinat paper, un paper que a poc a poc —o no tant— va perdent el seu sentit?

Aquesta és la dificultat respecte de la qual Barcelona, per la seva peculiar biografia política, està més ben preparada que la resta de ciutats que es trobaran davant el mateix repte. Barcelona parteix, m'atreuria a dir, en una situació d'avantatge respecte de la majoria de les seves «col·legues» europees —les altres capitals d'estats en fase de mutació. Barcelona no és completament verge respecte del que vol dir un estat i, al mateix temps, no té cap dels vicis «moderns» que a les velles capitals europees els costarà de superar.

Posem un exemple que ens permeti afermar aquesta idea. Ser capital d'un estat postmodern vol dir entendre que l'estat del qual s'és capital forma part d'un ordre polític superior, que té una naturalesa confederal però amb pretensions d'esdevenir federal, que es diu Unió Europea. Vol dir entendre que l'estat que representes no és la bola de billar del vell ordre westfalià, sinó una part d'una complexa teranyina en la qual les interaccions són múltiples i horitzontals, i no pas dirigides des d'un centre emissor al qual la resta de l'organisme social respon amb posterioritat. L'estat i, en el nucli de l'estat, la seva capital, era aquest centre emissor. La capital estava a dalt i actuava primer. Ara la capital ja no és a dalt, sinó al costat, i no actua primer, sinó simultàniament —simultàniament amb molts d'altres actors que interactuen entre si, en un joc en què tots són emissors i receptors.

I ara sí, l'exemple. Si la UE no és un *grup d'estats* —una taula de billar, amb les seves boles perfectament compactes—, sinó una xarxa multinivell, cal entendre que les capitals europees són els nodes d'aquesta xarxa. Ser capital d'un estat postmodern o, si es vol, ser una capital postmoderna, a l'Europa d'avui, vol dir reconèixer Europa sobretot com una *xarxa de ciutats*. El lector estarà d'acord amb mi que, per a una ciutat, per a una capital, és molt diferent percebre's com la cúspide d'una piràmide que com el node —un node més— d'una extensa xarxa. Que no està especialment ben preparada, Barcelona, per exercir activament i amb total convicció aquest rol: el rol de node d'una xarxa, que desborda completament els paràmetres identitaris típics de la modernitat? No deu ser casual que Barcelona sigui la ciutat europea amb un percentatge més alt d'estudiants universitaris que es beneficien de la beca Erasmus. Que la UE és més una xarxa de ciutats que no pas una suma d'estats en procés d'integració ho hauran d'acabar entenent totes les capitals europees. Però Barcelona potser ho sabrà entendre abans i millor que ningú.

Representar la capitalitat: el «districte govern»

Barcelona, doncs, si és capital, ho serà d'això, d'un estat d'aquesta mena: postmodern. I ho pot fer molt bé. Perquè Catalunya és un laboratori especialment adequat del que pugui ser un estat postmodern en el marc de la Unió Europea, a principis del segle XXI. I perquè Barcelona està exempta dels vicis que destorben per a representar, des de la capitalitat, tots aquells conceptes que l'estat postmodern hauria d'encarnar.

Els polítics, filòsofs i arquitectes saben —probablement millor que cap altre gremi— que els valors i els conceptes requereixen símbols per tal de ser *representats*. I encara saben una altra cosa: que la millor representació dels símbols és física. És a través d'objectes que representem símbols, que, al seu torn, representen valors. En l'esfera política, la representació simbòlica es deleix per ser convertida en representació física. Un estat és les seves institucions. I les seves institucions són els edificis on aquestes institucions resideixen, viuen i funcionen. Si un estat és la seva capital, és perquè allà, a la capital, hi ha les seves institucions públiques. I les institucions són a un «lloc» i no pas a un altre perquè hi ha un edifici que les hi representa. És el fet que els edificis que acullen les institucions —i, acollint-les les representen, és a dir, les mostren públicament, les visualitzen als ulls dels ciutadans— siguin en una ciutat que converteix, automàticament, aquella ciutat en capital d'aquell estat.

Aquesta representació física, arquitectònica, de les institucions que simbolitzen el poder és una característica lligada exclusivament a la política moderna? No només. El Capitoli i la Casa Blanca representen el poder polític dels Estats Units. Però a l'edat mitjana, a la Roma republicana o als imperis antics, el poder polític també va necessitar «un edifici» (el castell, el senat, els palaus imperials) que expressés físicament la naturalesa del poder polític en aquell moment determinat de la història. Per tant, la necessitat de les institucions públiques de mostrar-se físicament en edificis que simbolitzen el poder polític no és un requisit estrictament modern. La qual cosa no vol dir que en l'era de l'estat postmodern aquest requisit no pugui deixar de tenir sentit o que no perdi la importància o la centralitat que ha tingut en la política fins al dia d'avui. La història ens ho dirà.

Ara mateix, però, una opció seria continuar representant físicament —és a dir, per mitjà d'edificis que acullen les principals institucions públiques— aquest nou tipus d'estat i els símbols i valors que el defineixen. Si l'estat està en transformació —des de la seva vella dinàmica moderna fins a la seva nova dinàmica postmoderna, encara en procés de definició—, una opció que cal considerar és que els edificis que *representen* aquest estat expressin aquest moment de canvi, aquesta evolució, aquesta crisi. Si un dels canvis que volem expressar, per exemple, és el pas d'un poder polític concentrat —i, per tant, ben localitzat físicament— i que actua verticalment, a un poder dispers, que és més eficient i més legítim com més sap adaptar-se a la lògica de la xarxa, és a dir, la lògica de la interacció horitzontal, tenim dues opcions. Una és passar d'una representació física, arquitectònica, de les institucions concentrada, en què la institució en qüestió resideix en *un* edifici, a una representació física de la dispersió, d'acord amb la qual la institució no estaria representada per *un* edifici concret. Aquesta opció, tanmateix, ens ofereix l'inconvenient que la representació mateixa del nou símbol queda en perill, per manca de potencial expressiu. L'altra opció, potser més eficaç des del punt de vista simbòlic, és que *l'edifici* que fins ara representava el poder modern (concentrat) passi a representar, en si mateix, el nou poder: la idea que estem davant del node d'una xarxa.

Estem dient, en efecte, que Barcelona té davant seu una opció única de *reinterpretar* una sèrie d'edificis que fins ara estaven associats a l'estat en la seva fase moderna i *reconstruir-los* de tal manera que expressin aquest nou tipus d'estat. L'avantatge de simbolitzar físicament aquesta nova política a partir d'edificis que procedeixen del vell paradigma, el fet d'intervenir directament sobre l'arquitectura que ja existeix, és que permet expressar millor la dialèctica entre continuïtat i canvi en la qual ens situem en aquest moment històric. Les regles del joc de la política postmoderna es construeixen *a partir i en contra* de les regles del joc de la política moderna: partim, doncs, dels edificis que fins ara representaven les institucions modernes i intervinguem-hi, amb tota l'audàcia i tota la creativitat necessàries, per tal que, un cop *recreats*, simbolitzin les institucions tal com funcionen, o com voldríem que funcionessin, en la postmodernitat.

No es tracta tant de fer nous edificis que representin la nova manera d'entendre l'estat, com de, més aviat, modificar vells edificis —aquells que encarnen l'estat modern— per tal que representin fins a quin punt la nova manera (postmoderna) d'entendre l'estat és un canvi respecte de la manera anterior (moderna). Que un mateix edifici expliqui, per si sol, el canvi, la crisi: la continuïtat i la diferència entre aquests dos paradigmes. Això no es pot aconseguir fent residir les institucions del nou estat en edificis nous, *diferents* dels edificis on residien les institucions del vell estat. Això només es pot aconseguir fent que un mateix edifici, que originalment era modern i simbolitzava, per tant, els valors de la política tal com eren concebuts en la modernitat, sigui objecte d'una intervenció arquitectònica en la qual els nous elements constructius simbolitzin el nou paradigma. Això només és possible fent que cada edifici sigui, en si mateix, una representació contrastada de l'evolució entre les dues etapes i dels conceptes que els corresponen a cadascuna.

Doncs bé, a Barcelona hi ha una sèrie d'edificis públics que van néixer conceptualment de la idea moderna de l'estat —entès com un aparell burocràtic i administratiu que troba la font última de la seva autoritat en el monopoli de la violència legítima; són edificis dels segles XVIII, XIX i principis del XX, uns segles en què principalment l'estil neoclàssic, però no només, es vol posar al servei de la representació de la idea moderna de l'estat. En el cas de Barcelona, aquests edificis tenen a més la característica de concentrar-se en una mateixa zona, un mateix barri, de la ciutat. Una zona que, per ella mateixa, ja acumula una forta càrrega simbòlica: la part central del front marítim. Ens referim a edificis que avui tenen usos molt diversos però que, en tot cas, acullen tots ells —o la majoria d'ells— institucions oficials o públiques de l'Estat espanyol (en farem una llista indicativa, no exhaustiva):

- a. Govern Militar
- b. Comandància Naval
- c. Duana
- d. Port
- e. Palau de la Mercè / Capitania General
- f. Correus
- g. Llotja
- h. Delegació del Govern

Aquest conjunt d'edificis, tots exempts —una condició bàsica per a disposar de la presència arquitectònica que requereix la dignitat de les institucions governamentals— i tots, insistim, construïts entre el s. XVIII i les primeres dècades del s. XX —a excepció del Palau de la Mercè,

que data de mitjans del s. xvii—, són des del nostre punt de vista prou dúctils per ser objecte de reinterpretació. Per una banda, són prou referenciats als estils arquitectònics de la modernitat —bàsicament el barroc i el neoclàssic— perquè sigui fàcil donar a entendre quins són els vestigis (moderns) que permeten reinterpretar. Per l'altra, la identitat simbòlica de cadascun d'aquests edificis és prou borrosa, és prou indefinida, perquè es deixin reinterpretar sense que calgui exercir-hi cap violència excessiva des del punt de vista arquitectònic, ja sigui formal, estètica o constructiva. Aquesta identitat borrosa de cadascun d'aquests edificis en particular és, al nostre entendre, una conseqüència del vincle fallit de l'estat que representen en la seva majoria, l'espanyol, i la societat i la ciutat que l'acullen.

Aquest conjunt d'edificis constitueix, *de facto*, un districte governamental de la ciutat de Barcelona. Un districte governamental —o «districte govern»— que la ciutat mai no ha reconegut com a tal. Perquè no ho podia fer. Són moltes les capitals europees que tenen una zona, un barri o un districte de la ciutat, en la qual s'acumulen els edificis barrocs i neoclàssics on resideixen les principals institucions públiques: el govern, el parlament, els ministeris, etc. Tanmateix, Barcelona té un districte que, des del punt de vista de la seva configuració urbanística i arquitectònica, reuneix moltes de les característiques pròpies d'un típic districte governamental, però que no ha pogut integrar com a tal perquè les institucions que hi havia en aquells edificis eren les d'un estat que la ciutat mai no ha pogut acabar de sentir com a propi.

Es tracta, en efecte, d'edificis públics on s'instal·len institucions de l'Estat, d'un estat que no ens és aliè del tot, però que tampoc no ens és del tot propi. Des del nostre punt de vista, els edificis que hem llistat —insistim, sense voluntat d'exhaustivitat— expressen amb força exactitud aquesta idea d'un estat que ha intentat *ser* però que, en el cas de Catalunya, no ha pogut *acabar de ser*: perquè no ha *assimilat* identitàriament la societat catalana i ha fracassat en el seu monolitisme nacionalista espanyol, però mai no ha pogut ser reconegut tampoc per aquesta mateixa societat catalana com el seu estat, és a dir, com aquell estat que protegeix i projecta la seva identitat nacional diferenciada.

D'aquí que aquest «districte govern» es tracti, en alguna mesura, en el pla simbòlic, d'un districte *fantasma*: en efecte, no acabem de saber si aquest barri és nostre, de la ciutat, o és d'un estat que no ens acaba de fer pròpiament d'estat, sinó que durant tres-cents anys ens ha dut la contra en massa ocasions. De fet, moltes d'aquestes institucions han estat símbols, més aviat de la repressió que no pas de la democràcia —això també passava a la resta de l'estat espanyol— o de la identitat catalana. I, en aquest sentit, la principal necessitat d'intervenir en aquests edificis que s'ha materialitzat fins ara ha consistit a eliminar els escuts feixistes que, en alguns casos, encara en presidien les façanes.

Aquest districte governamental *fantasma* ocupa l'espai físic del govern realment propi —d'un estat independent— que la ciutat mai no va poder tenir. O, dit a la inversa, és l'espai d'un govern que, indiscutiblement, està físicament ubicat allà, al cor mateix de la ciutat, però que en veritat no és *el nostre*.

Barcelona, per tant, té una situació ideal a l'hora de plantejar-se la representació simbòlica de la seva nova capitalitat, vist que a la ciutat s'hi dona una sèrie excepcional de condicions que gairebé semblen una feliç cadena de coincidències. Vegem-les, a manera de resum d'algunes de les coses que hem explicat fins ara:

- a. Hi ha la necessitat d'expressar com és el nou estat postmodern, i la millor manera de fer-ho és per mitjà de la representació física.

- b. Una bona manera de fer-ho és —per raons generals i no només per raons particulars de Barcelona— intervenir en els edificis que fins ara han representat simbòlicament l'estat modern i recrear-los arquitectònicament, de manera que representin l'estat en la seva configuració postmoderna.
- c. A Barcelona hi ha un districte on abunden edificis oficials (majoritàriament neoclàssics, tot i que també barrocs) que representen un estat modern, l'espanyol, amb el qual Catalunya ha tingut una relació de baixa identificació durant l'era moderna.
- d. Són edificis que no han arrelat a la ciutat, en la mesura que les institucions que acullen hi han tingut una relació que ha impedit un vincle emocional positiu entre la ciutat i aquests edificis oficials. Uns edificis, per tant, que sembla que estiguin *pendents* de ser incorporats efectivament a l'imaginari de la ciutat.

Sembla, doncs, que hi ha una perfecta adequació entre les necessitats de representació simbòlica física d'una ciutat com Barcelona, que pot trobar-se en la tessitura d'esdevenir capital d'un estat postmodern —és a dir, la demanda—, i la realitat urbanística i arquitectònica que la ciutat mateixa presenta —és a dir, l'oferta—, si ens fixem en aquest «districte govern» fantasma que ens remet a un estat, l'espanyol, que, pensat des de Catalunya, pot ser vist com un estat fallit. La política i l'arquitectura poden, per tant, en aquest context històric, protagonitzar un matrimoni feliç. Concretament, es tractaria del següent:

- instal·lar en aquests edificis els diferents ministeris (avui conselleries) del govern del nou Estat català (vegeu l'Annex), i
- intervenir en aquests edificis —per què no per mitjà d'un concurs en què poguessin oferir la seva creativitat els millors arquitectes del panorama internacional?— de tal manera que la seva transformació representi físicament els principals valors de la nova administració catalana.

D'aquesta manera, Barcelona deixaria de tenir un «districte govern» fantasma i passaria a tenir un veritable districte governamental. Com el de la majoria de capitals d'estat europees, estava a punt de dir, però no seria ben bé cert: perquè es tractaria justament que aquest «districte govern» fos d'una nova tipologia i no com els districtes governamentals que estem acostumats a veure quan visitem les capitals dels nostres estats veïns. Caldria representar un govern finalment *nostre*; d'aquesta manera, la ciutat es podria fer seus, finalment, una sèrie d'edificis que fins ara, forçada per la història, havia hagut d'ignorar. Però caldria, a més, representar un govern *diferent*, que representi el nou tipus d'estat que la postmodernitat prefigura. I la millor manera de fer-ho és intervenint en uns edificis que, originàriament, representaven l'estat modern. I mitjançant aquesta intervenció, per contrast, expressar els símbols de les noves configuracions polítiques.

Es tracta, en síntesi, que l'arquitectura —la de primer nivell internacional— ens permeti explicar la mutació de la naturalesa de l'estat que estan vivint, avui, les societats europees i del món en el seu conjunt. En la mesura que els edificis neoclàssics són la perfecta encarnació arquitectònica de l'estat modern en general, són la base ideal a partir de la qual expressar simbòlicament i físicament aquest adéu a la modernitat en l'esfera política. La intervenció de Norman Foster al Reichstag de Berlín (seu del parlament alemany) per mitjà d'una gran cúpula transparent —que vol representar simbòlicament els principis i els valors sobre els quals s'edifica la nova Alemanya reunificada— és un bon exemple o un bon antecedent del tipus d'intervenció que proposem en aquestes pàgines.

Fer les paus amb el passat, mirar el futur

L'accés de Catalunya a la forma política de l'estat té dos significats, que en realitat estan estretament vinculats l'un amb l'altre. Independitzant-se de l'Estat *espanyol*, s'acomiada també de l'estat *modern*. Com hem anat veient al llarg d'aquesta reflexió, en certa mesura hi ha una doble equivalència: d'una banda, entre l'Estat espanyol i la forma moderna de l'estat i, de l'altra, entre el futur Estat català —en cas que efectivament Catalunya accedeixi a la independència— i la forma postmoderna de l'estat. La qual cosa no vol dir que l'Estat espanyol —ja sigui amb Catalunya o sense— s'hagi de quedar ancorat en la forma moderna de l'estat: Espanya també haurà de fer la seva evolució per adaptar-se al nou context postmodern. I segurament la prova més evident que Espanya va deixant de ser un estat modern i va esdevenint un estat postmodern és la «pèrdua» de Catalunya.

En tot cas, la independència hauria de ser una manera d'acomiadar-se del passat en dos sentits: en un sentit particular, és la manera de tancar definitivament un contenciós de tres-cents anys amb Espanya; en un sentit general, hauria de ser una manera de deixar enrere la modernitat. I la creació del «districte govern», en els termes amb què l'hem plantejada, hauria de ser capaç d'expressar aquesta doble significació.

En primer lloc, posar el govern de Catalunya —els seus ministeris o conselleries, com vulguem dir-ne— en edificis que fins ara havien representat la cara més poc amable de l'Estat espanyol amb Catalunya és una manera inequívoca de representar el primer d'aquests significats. Intervenir un edifici perquè deixi de ser la Delegació del Govern (de l'Estat espanyol) i esdevingui el nou Ministeri de Governació, posem per cas, o intervenir-hi perquè deixi de ser el Govern Militar i esdevingui el Ministeri de l'Interior, per posar un altre exemple, és un gest tan eloqüent que creiem que s'explica per si mateix.

A Barcelona ja tenim un gloriós precedent en aquest mateix sentit: l'edifici on avui s'ubica el Parlament de Catalunya. És de sobres sabut que originàriament fou l'arsenal de la ciutadella militar des de la qual la ciutat de Barcelona va ser reprimida després de la derrota del 1714. La potència simbòlica de posar la seu de la institució que millor representa les llibertats nacionals de Catalunya justament en l'edifici des del qual es van aniquilar —materialment parlant— aquelles llibertats és indiscutible. El renaixement nacional de Catalunya, el país que reneix de les seves cendres, les institucions que poc més de dos-cents anys després retornen i es reconstrueixen sobre les runes derivades de la seva repressió... Aquest era el símbol buscat pels homes de la II República que van tenir l'oportunitat d'establir el Parlament de Catalunya. I aquest és el simbolisme confirmat pels homes i les dones de la transició que van restablir aquella institució després de quaranta anys de dictadura franquista.

L'establiment del govern —dels seus diferents ministeris— en els edificis abans assenyalats tindria un simbolisme similar. Per bé que sense la càrrega dramàtica que va tenir l'establiment del Parlament a l'antic arsenal l'any 1932, amb l'arribada de la República i després d'uns quants anys de dictadura militar de Primo de Rivera, ni la que va tenir el seu restabliment el 1980, després de quaranta anys de dictadura franquista.

En segon lloc, intervenir arquitectònicament en qualsevol d'aquests edificis barrocs o neoclàssics hauria de servir per a explicar quines són les coordenades del nou paradigma polític postmodern, en què la integració europea i la globalització, per dalt, i la societat civil, per baix, determinen el terreny de joc del poder polític estatal. La qual cosa ens permet constatar una

altra diferència amb el precedent del Parlament, i és que instal·lar el poder legislatiu català a la Ciutadella era la manera de representar que Catalunya arribava, finalment, amb més d'un segle de retard, al poder polític que la història moderna li havia negat fins aquell moment. Recordi's que el Palau del Parlament era, a banda de l'antic arsenal, el nonat Palau Reial que la reina regent s'havia fet construir a Barcelona. Un edifici, doncs, carregat de la simbologia pròpia de la política moderna. Ara, en canvi, posar les conselleries en els edificis barrocs i neoclàssics ubicats a la part central del front marítim de la ciutat ens ha de servir per representar que arribem —i que ho fem entre els primers, com aquell qui diu— a la nova era de la història política. Si aleshores arribàvem tard al passat, ara del que es tracta és d'arribar d'hora al futur.

Així, el «districte govern» en el qual Barcelona bolcaria una bona part de la representació simbòlica física de la seva condició de capital d'un nou estat ens ha de servir per a fer les paus amb el passat i per a orientar-nos de cara al futur amb tota la seguretat i tota la convicció que permet aquesta «era de la incertesa» que és la postmodernitat. Les paus amb el passat com a passat *espanyol* i les paus amb el passat com a passat *modern*. El «districte govern», si les intervencions arquitectòniques dels edificis assenyalats —i d'alguns altres— saben expressar el relat que intentem explicar, reconciliaria una part important de la ciutat amb si mateixa i Catalunya amb la seva història. Dotaria Barcelona d'allò que fins ara hi ha mancat, però que sembla que sempre hauria hagut de tenir. Ompliria un forat simbòlic que la ciutat de Barcelona, irònica i apassionada a la vegada, ha sabut suportar amb paciència —i, ens atrevim a dir, amb bon humor— durant els darrers segles de la seva història.

Conclusions

1. Els processos de globalització econòmica (per dalt) i l'emergència d'un nou tipus de societat civil (per baix) han posat en crisi l'estat tradicional. A Europa, els estats estan sotmesos a una doble cessió de sobirania: cap a les instàncies centrals de la UE i cap als nivells subestats de govern. Avui, l'estat s'ha de reconfigurar com a estat xarxa (Castells), com a entitat política «tova, flexible i mutant» (Rubert de Ventós). L'estat no desapareix, però es transforma profundament: estem assistint a l'adéu a l'estat modern i al naixement de l'estat postmodern.
2. Té tot el sentit del món que Catalunya esdevingui un estat just en aquest moment en què l'estat està en plena transformació. Perquè Catalunya, per la seva història, és un laboratori bastant excepcional a l'hora d'experimentar com ha de ser i funcionar aquesta nova tipologia d'estat postmodern. En efecte, Catalunya en els darrers segles ha format part d'un estat però no ha tingut el *seu* estat. La relació de la societat catalana amb l'estat del qual ha format part durant la modernitat, l'Estat espanyol, ha estat conflictiva: Catalunya no s'hi ha acabat d'identificar mai plenament, ja sigui perquè l'Estat espanyol no ha volgut defensar les seves nacions perifèriques, ja sigui perquè ha fracassat en els seus intents d'homogeneïtzació nacional. D'aquí que la relació de Catalunya amb l'estat modern hagi estat una mica particular: ha conegut aquesta forma política, però no n'ha quedat culturalment tan marcada com la majoria de societats europees. Aquesta mitja distància la converteix en una societat especialment ben posicionada a l'hora de «reinventar» l'estat.

3. Si Catalunya esdevé un estat independent, Barcelona haurà d'exercir el paper de capital d'un nou estat que, com tota la resta dels vells estats europeus, s'ha de veure a si mateix com un nou tipus d'estat. Barcelona serà la capital d'un estat postmodern i ha de ser capaç de representar-ho. I, per les mateixes raons que adduïem en el punt anterior, està especialment ben preparada per a fer-ho. Barcelona és de les poques grans ciutats europees que reuneix totes les condicions per haver estat capital d'un estat sense haver-ho estat. Té capacitat —i, en certa mesura, vocació— per fer de capital d'estat, però no té cap dels vicis adquirits durant segles per les grans capitals d'estat de l'Europa moderna. En una Europa postmoderna, entesa més com una xarxa de grans ciutats que com una agrupació d'estats, aquesta característica hauria de ser aprofitada com un indiscutible avantatge.
4. Barcelona ha de trobar la manera de «representar» el seu paper de capital. La representació simbòlica, en aquest cas, s'ha de traduir en representació física: arquitectònica i urbanística. La ciutat té una àrea que aplega totes les característiques per convertir-se en el districte governamental de la nova capital. Ens referim a la part central del front marítim, on s'acumulen una sèrie important d'edificis oficials d'estil neoclàssic i barroc, construïts entre el segle XVII i principis del XX, tots edificats per acollir institucions de l'Estat espanyol. Vista la dèbil vinculació de la societat catalana i de la ciutat de Barcelona amb aquest estat, aquesta zona de la ciutat simbolitza, de manera molt plàstica, «la capital que Barcelona no ha estat mai». Ocupen l'espai que hagués correspost a un veritable districte governamental si Barcelona hagués estat capital d'un estat independent —o hagués estat reconeguda com a cocapital d'un Estat espanyol reconciliat amb la seva plurinacionalitat. Són a la ciutat, fan el paper d'un districte governamental *fantasma*, que hi és, però que la ciutat mai no s'ha fet seu, en la mesura que no s'ha fet seu l'estat que representen aquests edificis. Es tractaria de reinventar —amb l'ajuda dels millors arquitectes internacionals, si pot ser— aquests edificis oficials per a instal·lar-hi les seus dels ministeris (o conselleries o departaments) del nou estat independent, creant així un veritable districte governamental, que hauria de ser, de manera natural, un dels emblemes de la nova capital.
5. La intervenció en edificis identificats, pel seu estil arquitectònic, amb la modernitat i amb les seves institucions polítiques és una bona manera, si no la millor, de representar el trànsit entre l'estat modern i l'estat postmodern. En efecte, per explicar aquest canvi de paradigma sembla especialment indicat provocar el contrast entre les formes arquitectòniques barroques i neoclàssiques que expressaven els valors polítics moderns i els elements formals que haurien d'intentar simbolitzar la nova política postmoderna. Això només és possible intervenint —amb tanta empena com sigui necessària— en un edifici, per tal de reinventar-lo. La intervenció de Norman Foster a l'edifici del Reichstag de Berlín, per mitjà d'una gran cúpula transparent, és un bon exemple de com projectar un edifici des del passat cap al futur, de com aconseguir que un edifici públic i emblemàtic representi, gràcies a la màgia de l'arquitectura, un diàleg entre dues èpoques i els seus valors respectius. Els edificis oficials del front marítim semblen especialment propicis per ser objecte d'intervencions d'aquesta mena, en la mesura que tots tenen connotacions estilístiques més que suficients per a representar una determi-

nada època i una determinada concepció de l'estat, i, al mateix temps, cap no té una identitat particular tan marcada que faci impossible, o sacrílega, qualsevol tipus d'intervenció.

6. En el cas de Barcelona, la intervenció en els edificis oficials de l'Estat espanyol, construïts durant els segles en què aquest estat ha tingut una relació més conflictiva amb la societat catalana, en general, i la barcelonina, en particular (és a dir, durant els s. XVIII, XIX i principis del XX), per tal que acullin el govern del nou estat, també és una manera de fer les paus amb el passat. Un brillant precedent, en aquest sentit, és la instal·lació, durant la II República i després amb l'actual democràcia, del Parlament de Catalunya —màxim símbol dels drets nacionals— a l'edifici de l'arsenal de l'antiga ciutadella militar, des de la qual s'havien reprimat les llibertats nacionals durant cent cinquanta anys. Per tant, la creació d'aquest districte governamental per mitjà de la recreació arquitectònica d'una sèrie d'edificis —edificis que avui *usurpen* un espai que la ciutat hauria de poder destinar a explicar, a qui hi passeja o la visita, quin és el seu estat i com és— té un doble valor. D'una banda ens serveix per a expressar que ens acomiadem d'un estat que mai no ha acabat de ser el nostre; de l'altra serveix per simbolitzar que la modernitat política avui ja és, només, el passat a partir del qual intentem construir el futur. Si Espanya ha estat el nostre (fallit) estat modern, la Catalunya independent hauria de projectar-se com el nostre estat postmodern. I el nou districte governamental de Barcelona hauria de ser capaç de simbolitzar tot això.

Annex

Amb ànim estrictament indicatiu o, menys encara, simplement temptatiu, fem una proposta d'aparellament entre els edificis del «districte govern» i les institucions que les haurien d'ocupar. Ho exposem només amb la intenció d'exemplificar millor, mitjançant aquesta hipotètica distribució, el concepte general que hem mirat d'explicar al llarg d'aquestes pàgines.

Llotja — Conselleria d'Economia

Delegació del Govern — Conselleria de Governació

Correus — Conselleria de Treball, Comerç i Indústria (avui Empresa i Ocupació)

Capitania General — Conselleria de Justícia

Govern Militar — Conselleria de l'Interior

Comandància de Marina — Conselleria de Defensa

Palauet del Port + Duana — Conselleria d'Afers Exteriors

No se'ns escapa que el govern de Catalunya hauria de tenir unes quantes conselleries (o ministeris) més. De fet, si seguim l'actual estructura del govern de la Generalitat —i hi sumem les dues conselleries que actualment no existeixen, a saber, Exteriors i Defensa—, faltaria determinar encara la ubicació de set conselleries més: Ensenyament, Salut, Agricultura, Cultura, Benestar Social, Política Territorial i Obres Públiques (PTOP) i Presidència.

La fortuna urbanística ha volgut que en aquella mateixa zona de la ciutat hi hagi altres edificis que, sense poder-se associar per tipologia o estil arquitectònic a l'estat modern, o sense ser o haver estat mai edificis oficials de l'Estat espanyol, serien perfectament aptes per acollir algunes d'aquestes Conselleries «pendents d'ubicació». Així, per seguir amb els aparellaments:

Sembla evident que la conselleria de Presidència té la seva seu natural al Palau de la Generalitat. I que conselleries com les de Cultura o Salut gaudeixen en aquests moments de seus perfectament adequades a la dignitat institucional que els correspondria com a ministeris d'un Estat català independent —el Palau Marc, en el primer cas, i el recinte modernista de la Maternitat, en el segon.

No s'escapa que diversos d'aquests aparellaments tenen un simbolisme deliberat, en la mesura que l'antiga institució té certa relació o afinitat temàtica amb la institució nova que, d'acord amb aquesta proposta, s'hi hauria d'instal·lar. Com ara la Llotja respecte a la Conselleria d'Economia, el Govern Militar respecte a la d'Interior, la Comandància Naval respecte a la de Defensa, i l'Estació de França respecte a la de PTOp. O, fins i tot, forçant una mica la interpretació de les afinitats, l'edifici del Port i el de la Duana respecte a la Conselleria d'Exteriors.

Així mateix, hi ha d'altres «casualitats» urbanístiques que tampoc no haurien de ser desaprovechades. N'assenyalem tres:

1. La proximitat física de la ubicació proposada per a la Conselleria de Treball i Indústria amb les seus dels sindicats i les patronals (aquestes a la part mitjana o baixa de la Via Laietana, aquelles al final de tot).
2. L'existència de l'edifici de l'actual Facultat de Nàutica just davant de la Llotja, que oferiria l'oportunitat d'instal·lar-hi una institució que no és pròpiament una conselleria, però que està estretament vinculada a l'àrea econòmica: la Sindicatura de Comptes. No oblidem que en un estat del segle XXI realment eficient i orientat al benestar dels seus ciutadans, una institució com aquesta hauria de tenir un paper cabdal, si volem fer de la transparència un dels seus pilars bàsics.
3. L'existència d'un edifici com la Torre Colom just darrere de la Duana i la Comandància de Marina, que podria furnir l'espai d'oficines necessari que aquests dos edificis no ofereixen a dues conselleries tan necessitades de personal com són la de Defensa i la d'Exteriors. D'aquesta manera, l'edifici, no de representació, sinó d'oficines d'aquestes dues conselleries també seria un edifici singular, alhora que contemporani, amb els avantatges funcionals que això comporta.

Finalment, tampoc és difícil constatar que aquesta proposta té el propòsit d'ordenar el districte governamental d'un nou Estat català en dues grans àrees: l'àrea del final de les Rambles, on es concentrarien les conselleries que podríem anomenar «polítiques», és a dir, vinculades a la seguretat i la relació amb l'exterior (Interior, Defensa i Exteriors); i l'àrea del Pla de Palau i el final de la Via Laietana, on es concentrarien una part important de les conselleries «econòmiques» (Economia, Treball i Indústria, PTOp i la Sindicatura de Comptes).

